

Sygn. akt **III AUa 666/17**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 sierpnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marta Sawińska (spr.)

Sędziowie: SSA Wiesława Stachowiak

SSA Jolanta Cierpiał

Protokolant: st.sekr.sąd. Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 9 sierpnia 2018 r. w Poznaniu

sprawy **H. S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.**

o emeryturę

na skutek apelacji H. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 4 kwietnia 2017 r. sygn. akt VII U 6453/16

- 1. zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go decyzje i przyznaje H. S. prawo do emerytury od dnia 1 lipca 2016r.**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz H. S. kwotę 30 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

SSA Jolanta Cierpiał	SSA Marta Sawińska	SSA Wiesława Stachowiak
----------------------	--------------------	-------------------------

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 6.10.2016 r. (znak: (...)) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P., na podstawie ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2016.887) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. 1983.8.43 ze zm.), po rozpatrzeniu wniosku z dnia 5.07.2016 r., odmówił H. S. prawa do emerytury. W uzasadnieniu tej decyzji wskazano, że organ rentowy przyjął za udowodnione 27 lat 2 miesiące i 2 dni okresów składkowych oraz 6 miesięcy i 9 dni okresów nieskładkowych, przy czym do stażu pracy w szczególnych warunkach zaliczono 14 lat, 11 miesięcy i 1 dzień

Od tej decyzji odwołał się H. S., działając w imieniu własnym, wnosząc o jej zmianę.

Decyzją z dnia 9.11.2016 r. organ rentowy uchylił decyzję z dnia 6.10.2016 r. i odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury. W uzasadnieniu wskazano, że ubezpieczony nie udowodnił wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach, wynoszącego 15 lat na dzień 31.12.1998 r., a jedynie 13 lat, 6 miesięcy i 17 dni.

Wyrokiem z dnia 4.04.2017 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział VII Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, w sprawie o sygn. akt VII U 6453/16, oddalił odwołanie.

Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sądu I instancji.

Odwołujący H. S. (ur. dnia (...)) ukończył zasadniczą szkołę zawodową w zawodzie monter rurociągów przemysłowych i z zawodu jest monterem instalacji przemysłowej. Od 1.09.1970 r. do 5.07.1973 r. odwołujący był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie (...) na stanowisku ucznia-montera.

W spornym okresie od 28.01.1974 r. do 30.04.1981 r. odwołujący pracował na stanowisku montera w Przedsiębiorstwie (...) w B..

Od 16.10.1975 r. do 6.04.1977 r. odwołujący odbywał zasadniczą służbę wojskową.

Dnia 3.05.1977 r., po powrocie z wojska, odwołujący zawarł umowę o pracę na czas nieokreślony z ww. zakładem pracy i powierzono mu obowiązek montera instalacji sanitarnych.

Praca odwołującego w spornym okresie polegała na montażu instalacji sanitarnych na głębokości od 1 do 2 metrów. Odwołujący pracował przy instalacji zewnętrznej, ziemnej i nie pracował w budynkach. Montaż polegał na układaniu rur różnego typu (wodnych, kanalizacyjnych, deszczowych) w wykopach o wskazanej głębokości.

Od 1.05.1981 r. do 31.05.1993 r. odwołujący był zatrudniony w Spółdzielni (...) w W. na stanowisku traktorzysty i kierowcy. Zakład pracy wystawił odwołującemu świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Z kolei od 1.11.1995 r. do 31.12.1998 r. odwołujący był zatrudniony w Zakładzie (...) na stanowisku kierowcy i w tym okresie pracował w szczególnych warunkach.

Odwołujący osiągnął wiek emerytalny wynoszący 60 lat, jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego, jednakże złożył wniosek o przekazanie środków na dochody budżetu państwa i osiągnął 25-letni okres składkowy i nieskładkowy na dzień 1.01.1999 r.

Dnia 5.07.2016 r. odwołujący złożył wniosek o emeryturę. W dniu 6.10.2016 r. organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję, następnie skorygowaną w zakresie stażu pracy w szczególnych warunkach decyzją z dnia 9.11.2016 r.

Ostatecznie, po kolejnych wyjaśnieniach Spółdzielni, pozwany uznał 13 lat, 8 miesięcy i 17 dni pracy w szczególnych warunkach. Do stażu pracy w szczególnych warunkach nie zostały zaliczone okresy od 1.07.1981 r. do 31.12.1981 r., od 1.02.1988 r. do 29.02.1988 r., od 1.05.1988 r. do 30.06.1988 r., od 1.05.1992 r. do 31.05.1992 r., od 1.07.1992 r. do 31.08.1992 r. oraz od 1.03.1993 r. do 31.05.1993 r. z tytułu zatrudnienia w Spółdzielni (...), ponieważ ze świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 30.09.2016 r. wynika, iż w tych okresach odwołujący wykonywał pracę kierowcy samochodu do 3,5 tony. Okolicznościom tym odwołujący nie zaprzeczał.

W powyższym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie H. S. nie zasługiwało na uwzględnienie.

Przedmiotem żądania odwołującego było zaliczenie do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia od 28.01.1974 r. do 30.04.1981 r. w Przedsiębiorstwie (...) w B..

Zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczonym urodzonym po dniu 31.12.1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego określonego w ust. 1a i 1b, z zastrzeżeniem art. 46, 47, 50, 50a, 50e i 184.

Z kolei w myśl art. 184 ust. 1 tej ustawy ubezpieczonym urodzonym po dniu 31.12.1948 r. – tak jak odwołujący – przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy, tj. w dniu 01.01.1999 r., osiągnęli:

- 1/ okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2/ okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Przepis art. 184 ust. 2 ustawy emerytalno-rentowej stanowi, iż emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa.

Przepis art. 27 ustawy emerytalno-rentowej przewiduje 25-letni okres składkowy i nieskładkowy dla mężczyzn.

Zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy emerytalno-rentowej, dla celów ustalenia uprawnień do emerytury w wieku obniżonym z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których uprawnionym osobom przysługuje prawo do emerytury w wieku obniżonym, ustala się – jak stanowi ust. 4 art. 32 ustawy emerytalno-rentowej – na podstawie przepisów dotychczasowych, a zatem na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Stosownie do § 4 rozporządzenia, pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący 60 lat dla mężczyzn oraz ma wymagany okres zatrudnienia (zgodnie z § 3 cytowanego rozporządzenia – 25 lat dla mężczyzn), w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W wykazie A („Prace w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego”), stanowiącym załącznik nr 1 do powołanego rozporządzenia, w dziale V („Prace w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych”) pod poz. 5 wskazano jako prace w szczególnych warunkach roboty wodnokanalizacyjne oraz budowa rurociągów w głębokich wykopach.

Spójnik „oraz” (podobnie jak „i”) oznacza koniunkcję, a zatem wymóg prowadzenia prac w głębokich wykopach dotyczy zarówno budowy rurociągów, jak i robót wodnokanalizacyjnych. Oznacza to, iż wyłącznie wykonywanie ww. prac w głębokich wykopach stanowi pracę uprawniającą do obniżenia wieku emerytalnego (wyrok Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 21.11.2014 r., III U 989/13).

Sąd Okręgowy podniósł, iż w powołanych wyżej aktach prawnych brak definicji legalnej „głębokich wykopów”, a zatem należy sięgnąć do opracowań specjalistycznych. Definicja „głębokich wykopów” zawarta jest w licznych opracowaniach, między innymi w „Zarysie geotechniki” Z. Wiłuna czy też w Zeszytach Instytutu Techniki Budowlanej „Warunki techniczne wykonania i odbioru robót budowlanych” część A „Roboty ziemne i budowlane”. Zatem według literatury przedmiotu, wykopy pod względem ich głębokości dzieli się na:

- 1/ wykopy płytkie - o głębokości mniejszej niż 1 metr,
- 2/ wykopy średnie - o głębokości od 1 do 3 metrów,
- 3/ wykopy głębokie - o głębokości przekraczającej 3 metry.

Wobec tego Sąd I instancji zważył, że gdy praca świadczona jest w wykopie o głębokości do 3 metrów, nie sposób przyjąć, że jest to praca w głębokim wykopie. Taka praca nie jest pracą w szczególnych warunkach wobec braku szczególnych uciążliwości w zakresie ograniczenia wentylacji, ograniczenia przestrzeni i obciążenia psychofizycznego pracownika w związku z ryzykiem zasypania w momencie układania instalacji na dnie wykopu. Roboty wodnokanalizacyjne uzyskują zatem miano robót wykonywanych w warunkach szczególnych dopiero wówczas, gdy wykonywane są w „głębokich wykopach”, zgodnie z przedstawioną klasyfikacją, czyli o głębokości przekraczającej 3 metry, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy (wyrok SA w Szczecinie z dnia 29.06.2016 r., III AUa 888/15).

W związku z powyższym, aby odwołujący mógł skutecznie domagać się przyznania mu prawa do emerytury, musiałby spełniać łącznie trzy wskazane przez Sąd meriti przesłanki:

- osiągnąć wiek emerytalny wynoszący dla niego 60 lat,
- posiadać wymagany okres zatrudnienia wynoszący minimum 25 lat, w tym co najmniej 15 lat w szczególnych warunkach,
- wykonywać pracę w szczególnych warunkach wymienionych w wykazie A cytowanego rozporządzenia.

W myśl § 2 ust. 1 powołanego rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Z kolei zgodnie § 2 ust. 2 rozporządzenia, ww. okresy stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach (...) lub w świadectwie pracy.

W orzecznictwie sądowym szeroko uargumentowano pogląd, w świetle którego możliwe jest dowodzenie w sposób inny niż w wskazany w § 2 ust. 2 powołanego rozporządzenia, że praca była wykonywana w szczególnych warunkach, w tym za pomocą zeznań świadków (uchwała SN z dnia 21.09.1984 r., III UZP 48/84, uchwała SN z dnia 10.03.1984 r., III UZP 6/84), o ile stanowią one uzupełnienie i znajdują potwierdzenie w dokumentacji pracowniczej zgromadzonej chronologicznie w toku lat pracy (wyrok SA w Szczecinie z dnia 26.03.2015 r., III AUa 574/14).

Ostatecznie Sąd Okręgowy uznał za udowodniony okres jedynie 13 lat, 8 miesięcy i 17 dni pracy w szczególnych warunkach. W ocenie tego Sądu zgromadzony materiał dowodowy nie dawał bowiem podstaw do stwierdzenia, że w czasie zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w B. odwołujący wykonywał prace w głębokich wykopach. Zatrudnienie takie nie wynikało zdaniem Sądu I instancji ani z wiarygodnych dokumentów ani z zeznań świadków. Przesłuchani w sprawie świadkowie w ocenie tego Sądu nie potwierdzili twierdzeń ubezpieczonego co do charakteru jego pracy w spornym okresie. W świetle zeznań świadków pracował on bowiem w wykopach o głębokości od 1 do 2 metrów, a więc nie było tak, aby odwołujący stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w głębokich wykopach (o głębokości powyżej 3 metrów).

Skoro – w przekonaniu Sądu Okręgowego – nie ma w niniejszej sprawie dowodów na wykonywanie przez odwołującego pracy w szczególnych warunkach w innym okresie poza okresami uznanymi przez organ rentowy, to odwołujący nie udowodnił 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach, a zatem nie spełnia wymogów do przyznania prawa do emerytury na tej podstawie.

Z tych względów, na podstawie powołanych przepisów prawa materialnego i art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., Sąd I instancji oddalił wniesione odwołanie.

Apelację wprost od powyższego wyroku wywiódł odwołujący, wnosząc o ponowne przeanalizowanie okresu jego zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w B., gdzie pracował jako monter instalacji sanitarnych i grzewczych w

głębokich wykopach. Skarżący opisał przebytą ścieżkę edukacji i uzyskane kwalifikacje zawodowe. Podkreślił, że pracę na powyższym stanowisku wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja odwołującego była zasadna i doprowadziła do zmiany zaskarżonego wyroku zgodnej z kierunkiem wywiedzionego środka odwoławczego.

Przedmiotem sporu między stronami było to, czy H. S. spełniał przesłankę 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych, warunkującą nabycie prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 887). Pozostałe warunki niezbędne do przyznania prawa do wcześniejszej emerytury były przez odwołującego spełnione i była to okoliczność niekwestionowana przez żadną ze stron.

Zgodnie z przepisami art. 184 ust. 1 i 2 ww. ustawy emerytalnej, ubezpieczonym urodzonym – tak jak odwołujący – po dniu 31 grudnia 1948 r. i będącym pracownikami zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 ust. 2 i 3 ustawy emerytalnej, jeżeli spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) na dzień 1 stycznia 1999 roku – osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn,
- 2) na dzień 1 stycznia 1999 roku mają okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn,
- 3) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa.

Zgodnie z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy emerytalnej, dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych.

Przepisami dotychczasowymi, o których mowa powyżej, jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. nr 8, poz. 43, ze zm.).

Stosownie do treści § 4 ust 1 ww. rozporządzenia z dnia 7.02.1983 r., pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,
- ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Bezsporne w sprawie było, iż H. S., ur. (...), ukończył wiek 60 lat w dniu (...) r., jest członkiem OFE, ale złożył wniosek o przekazanie środków tam zgromadzonych, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa, oraz osiągnął na dzień 1.01.1999 r. 25-letni okres składkowy i nieskładkowy.

Sporna pozostawała natomiast kwestia tego, czy w czasie zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w B. od 28.01.1974 r. do 30.04.1981 r., odwołujący zajmował się robotami wodnokanalizacyjnymi oraz budową rurociągów w głębokich

wykopach, które to prace wskazane zostały w wykazie prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze – załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7.02.1983 r., w Dziale V („W budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych”), pod poz. 1. Pozytywna weryfikacja powyższego zagadnienia i uznanie wymienionego okresu zatrudnienia za okres pracy w warunkach szczególnych determinowało rozstrzygnięcie w przedmiocie prawa ubezpieczonego do wcześniejszej emerytury, bowiem po zsumowaniu tego okresu (7 lat, 3 miesiące i 2 dni) ze stażem pracy w warunkach szczególnych, uznanym już przez ZUS (13 lat, 8 miesięcy i 17 dni), minimalny okres zatrudnienia w takich warunkach, o jakim mowa w § 4 ust. 1 cyt. rozporządzenia z 1983 r., zostałyby bezsprzecznie wykazany.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w powyższym zakresie Sąd I Instancji poczynił przede wszystkim niewłaściwe rozważania prawne, choć nie ustrzegł się także błędnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, co łącznie doprowadziło do nieuzasadnionego oddalenia odwołania wnioskodawcy, spełniającego przesłanki ustalenia mu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

W pierwszej kolejności należy zatem podkreślić, że za pracę w warunkach szczególnych może zostać uznane wyłącznie zatrudnienie wymienione w ww. przepisach rozporządzenia z 1983 r., choćby inny rodzaj zatrudnienia, nie mieszczący się w tym katalogu, wiązał się – zwłaszcza w subiektywnym przekonaniu pracownika – ze szkodliwym oddziaływaniem na jego stan zdrowia. Decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego z punktu widzenia uprawnień emerytalnych ma zatem możliwość jej zakwalifikowania pod którąś z pozycji wspomnianego załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów. Wymogi stawiane przez ustawodawcę, które należy spełnić w celu uzyskania prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, należy przy tym interpretować ściśle i nie uciekać się do stosowania analogii i odniesień tam, gdzie nie zostało to wyraźnie przez prawo dopuszczone.

Sąd Okręgowy zakwestionował wykonywanie przez ubezpieczonego instalacji sanitarnych w głębokich wykopach, stając na stanowisku, że za takowe mogą zostać uznane tylko prace w wykopach głębszych niż 3 metry. Stanowisko to oparł przy tym na wskazaniach płynących z przywołanej przezeń specjalistycznej literatury przedmiotu, a więc ze źródeł pozaprawnych, stroniąc jednocześnie od wykazania podstawy prawnej takiego odesłania, płynącej z przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r. czy ustawy emerytalnej. Sąd Odwoławczy nie podziela argumentacji Sądu I instancji w tym zakresie. Przytoczona przez Sąd Okręgowy definicja pojęcia głębokich wykopów nie jest definicją legalną, lecz znajduje zastosowanie w budownictwie. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7.02.1983 r. w żaden sposób się do niej nie odwołuje. Gdyby intencją ustawodawcy było kwalifikowanie jako prac w szczególnych warunkach robót wodnokanalizacyjnych oraz budowy rurociągów w wykopach głębszych niż 3 m, to dałby temu wyraz w treści ww. pozycji wykazu A cyt. rozporządzenia, która do przedmiotowych robót się odnosi. W braku takiego dookreślenia należało uznać, że brak jest podstaw prawnych do stosowania w celu doprecyzowania sformułowania „głębokie wykopy” zawartego w rozporządzeniu wytycznych zawartych w przytoczonych przez Sąd Okręgowy publikacjach z zakresu geotechniki czy warunków technicznych wykonywania robót budowlanych i ziemnych.

W konsekwencji nieuzasadnione było wyłączenie z tych prac takich, które wykonywane były na głębokości mniejszej niż 3 metry. Stanowisko to zgodne jest z poglądem przedstawionym przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5.06.2012 r. (II UK 277/11, LEX nr 1214997). Sąd Najwyższy podkreślił, że na tle przepisów rozporządzenia z dnia 7.02.1983 r. nieuprawnione jest różnicowanie charakteru wykonywanych prac ze względu na głębokość wykopów. Fakt, że prace wykonywane były na różnej głębokości, niekiedy nie sięgającej 3 metrów, nie oznacza, że nie były one wykonywane stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach. Tylko rodzaj wykonywanej pracy przez pracownika może decydować o jego prawie do wcześniejszej emerytury. Nie można go różnicować, wprowadzając dodatkowe kryteria (por. także wyrok SA w Gdańsku z dnia 31.01.2017 r., III AUa 1160/16). Innymi słowy, treść rozporządzenia z 1983 r. nie może być doprecyzowana dowolnie wybranymi przepisami czy normami przyjętymi w danej branży, które nie mają charakteru źródeł powszechnie obowiązującego prawa, o ile sama do nich nie odsyła.

Akceptacja przyjętego przez Sąd I instancji rozgraniczenia wprowadzałaby natomiast sztuczny i nieracjonalny podział stanowisk wśród grupy zawodowej monterów instalacji wodno-kanalizacyjnych na tych, którzy swoją pracę wykonywali tylko na głębokościach od 3 metrów i więcej (uprawnionych wobec tego do wcześniejszej emerytury na warunkach z art. 184 ustawy emerytalnej) oraz na tych, którzy tej wartości w ogóle nie przekraczali (a więc

pozbawionych możliwości ubiegania się o ww. świadczenie). Całkowicie pomijany byłby wówczas element w postaci procesu technologicznego – specyfiki pracy na tym stanowisku, zakładający, że każdy wykop zaczynać się może zarówno z poziomu gruntu, jak i z poziomu zagłębienia budynku (od jego fundamentów) i jest następnie pogłębiany do docelowej głębokości, a zatem monter wykonuje swoją pracę początkowo płycej, a następnie coraz głębiej, przekraczając sugerowane przez Sąd Okręgowy wartości graniczne.

Uszła więc Sądowi I instancji charakterystyka pracy na spornym stanowisku, zajmowanym przez odwołującego H. S., w tym i konieczność jej wykonywania zgodnie z zasadami sztuki, zgodnie z którymi różnego rodzaju instalacje były wykonywane na innych głębokościach, oraz że poszczególne odcinki tej samej instalacji mogły różnić się głębokością ich wykonania. W tym tonie wypowiedali się świadkowie A. R. i H. G. (k. 26v w zw. z k. 28). Pierwszy z nich zeznał, że odwołujący pracował tylko przy instalacjach zewnętrznych, przy układaniu różnego typu rur w głębokich wykopach, przygotowanych wcześniej przez koparki. Schodziło się do nich po drabinkach. Jako wykop głęboki świadek opisał wykop o głębokości od 1 m i więcej. Instalację sanitarną wykonywało się na głębokości 1,5 m, instalację wodociągową – 1,7 m, instalację deszczową – 2 m. Czasem odwołujący pracował na większych głębokościach. Świadek G. wskazał natomiast, że H. S. zajmował się układaniem rurociągów wodnych, kanalizacyjnych i deszczowych w wykopach ziemnych, których głębokość była zależna od rodzaju instalacji. Wykopy miały średnią głębokość 2 m, ale zdarzały się głębsze. Sam odwołujący zeznał wreszcie (k. 26v w zw. z k. 28, k. 37 w zw. z k. 38), że wykopami głębokimi były wykopy przekraczające głębokość już 1 m, zaś wykopy, w których on sam pracował, przekraczały głębokość 2 m – w zależności od rodzaju gruntu i wykonywanej instalacji. Należało bowiem uwzględnić takie czynniki, jak poziom zamierzania gruntu (do 1,7 m) czy zapewnienie niezbędnych spadów, pozwalających na działanie siły grawitacji przy spływie wody lub ścieków. Z tego względu zaczynało się od poziomu najwyższego i schodziło coraz głębiej, przy czym sam ubezpieczony pracował najniżej na głębokości 5 m (k. 108).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zeznania świadków i samego wnioskodawcy są wiarygodne w zakresie, w jakim wynika z nich, że H. S. zajmował się w spornym okresie zatrudnienia montowaniem instalacji wodno-kanalizacyjnych w głębokich wykopach, odpowiadającym robotom wodnokanalizacyjnym i budowie rurociągów, o jakich mowa w poz. 1 Działu V wykazu A – załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r. Zarówno odwołujący, jak i powołani przez niego świadkowie wskazali, jakiego rodzaju czynności wykonywał wówczas wnioskodawca, przy czym z zeznań tych wynika, że H. S. nie pracował wyłącznie na głębokościach mniejszych niż 3 m, a nierzadko przekraczał tę wartość, zajmując się wykonaniem konkretnej instalacji deszczowej, sanitarnej czy wodociągowej. Sąd I instancji pominął natomiast te części relacji ww. osób, w których wskazywali oni na różnice w głębokościach prowadzonych prac monterskich oraz specyfikę poszczególnych instalacji, przebiegających w określonym ciągu technologicznym i zgodnie z zasadami sztuki zawodowej. Czyni to dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę dowodów dowolną, a przeto sprzeczną ze wskazaniami z art. 233 § 1 k.p.c. Przesłuchując świadków i ubezpieczonego Sąd I instancji od razu skupił się na wykazaniu przyjętej przez siebie tezy, że odwołujący nie pracował w wykopach spełniających definicję głębokich w rozumieniu opracowań technicznych, specjalistycznych, a przede wszystkim pozaprawnych. Tak prowadzone postępowanie dowodowe uniemożliwiło mu w konsekwencji dokonanie wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego i pominięcie najistotniejszych jego części. Przekonuje o tym dodatkowo treść pisemnych protokołów z przeprowadzonych w dniach 7.03.2017 r. i 4.04.2017 r. rozpraw (k. 26-27 i k. 37-37v), pozbawiona części zeznań świadków R. i G., a także pomijająca całkowicie relacje złożone dwukrotnie przez odwołującego.

Sąd Apelacyjny w tym miejscu wyraźnie wskazuje, że stosowanie wykładni przyjętej przez Sąd I instancji co do rozumienia sformułowania „głębokie wykopy” prowadziłyby do uznania przepisu za martwy.

Nie mogłaby bowiem zaistnieć sytuacja wykonywania stałej i w pełnym wymiarze pracy na głębokości wyłącznie poniżej 3 m. od poziomu gruntu. Proces wykonywania prac montażu instalacji wodno-kanalizacyjnej zakłada bowiem jego rozpoczynanie od niższej głębokości i stałego, równomiernego pogłębiania wykopu do osiągnięcia zakładanej głębokości adekwatnie do rodzaju instalacji.

Stosownie do treści art. 233 § 1 k.p.c., sąd dokonuje swobodnej oceny dowodów i ocenia ich wiarygodność stosownie do własnego przekonania. Jednocześnie powinien dokonać wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego. Przy tej ostatniej czynności, Sąd jest zobligowany uwzględnić wszystkie dowody przeprowadzone w postępowaniu, jak też uwzględnić wszelkie okoliczności towarzyszące ich przeprowadzaniu (wyrok SN z dnia 11.07.2002 r., IV CKN 1218/00). Granice swobodnej oceny dowodów winny być wyznaczone wymogami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia. W myśl powyższych dyrektyw, Sąd pierwszej instancji rozważa w sposób racjonalny i wszechstronny materiał dowodowy, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych, a wiążącą ich moc i wiarygodność odnosi do pozostałego materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie (wyrok SN z dnia 10.06.1999 r., II UK 685/98). Wskazaniom tym Sąd I instancji uchybił.

Sąd Apelacyjny, mając na względzie spójne zeznania odwołującego oraz świadków, a także uwzględniając proces technologiczny, według którego odbywała się instalacja poszczególnych rurociągów przez monterów w wykopach zewnętrznych, uznał, że brak jest podstaw do kwestionowania wykonywania przez apelującego stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prac przy robotach wodnokanalizacyjnych i budowie rurociągów w głębokich wykopach. Pozwala na zaliczenie całego spornego okresu zatrudnienia od 28.01.1974 r. do 30.04.1981 r. do stażu pracy w warunkach szczególnych. Do okresu tego wlicza się również okres odbywania przez odwołującego zasadniczej służby wojskowej (16.10.1975 r. – 6.04.1977 r.), którą zarówno poprzedzał, jak i po której następowało zatrudnienie w warunkach szczególnych.

Powyższe oznacza, że ubezpieczony legitymuje się wszystkimi przesłankami umożliwiającymi przyznanie mu prawa do żądanego świadczenia, w szczególności – wykazał on co najmniej 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., zmienił zaskarżony wyrok i przyznał H. S. prawo do emerytury, poczynając od pierwszego dnia miesiąca złożenia wniosku o świadczenie (art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej).

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i art. 36 ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 623).

SSA Jolanta Cierpiał	SSA Marta Sawińska	SSA Wiesława Stachowiak
----------------------	--------------------	-------------------------